

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Člověk v digitálním roji podle B. Ch. Hana

Kateřina Tenková

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program: Humanitní studia

Studijní obor: Humanistika

Bakalářská práce

Člověk v digitálním roji podle B. Ch. Hana

Kateřina Tenková

Vedoucí práce:

Mgr. Petr Jirák Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická: Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala sama a využila jsem jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň; duben 2023

.....

Obsah

Úvod	1
1 Disciplinární společnost a trestání.....	3
2 Písař Bartleby, člen disciplinární společnosti	7
3 Společnost výkonu a dopingů	10
3.1 Násilí pozitivivity v dnešní společnosti	12
3.2 Pozdně moderní subjekt výkonnosti.....	14
3.2.1 Mezilidské vazby	15
4 Digitální roj.....	17
4.1 Dopisová a elektronická komunikace	21
4.2 Štěstí a sociální média?	23
4.3 Člověk poklepávající	25
Závěr.....	28
Seznam literatury.....	32
Resumé	34

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou digitálního roje v pojetí dle korejského autora Byung Chul Hana. Je nutno podotknout, že autor se v průběhu svého života přestěhoval z Koreje do Německa, kde se začal zajímat o filozofii. Ve své disertační práci se zabýval Martinem Heideggerem a v současnosti vyučuje filozofii na univerzitě v Berlíně. Avšak je velmi pravděpodobné, že kdyby se Han z Koreje nepřestěhoval, nemohl by vzniknout jeho soubor esejů *Vyhořelá společnost*, kterými se budeme zabírat v bakalářské práci. Je potřeba zdůraznit, že B. Ch. Han pracuje ve svém díle s mnoha autory, ale pro tuto práci jsou vybráni pouze někteří, za účelem lepšího vylínutí rozdílů či souvislostí. Cílem práce není popsat pohledy všech autorů, o kterých se B. Ch. Han zmiňuje. Cílem práce je popsat disciplinární společnost, pozitivní společnost a násilí positivity, které je následně silně spjato s digitálním prostorem. Metody, které jsou v práci využívány, jsou především analýza a interpretace primárních a sekundárních zdrojů.

V první části si představíme disciplinární společnost. Při popisu disciplinární společnosti se budeme opírat o francouzského filozofa Michel Foucaulta a jeho dílo *Dohlížet a trestat*. Tato kniha je volena z důvodu, že jsou v ní nejlépe popsány hlavní prvky disciplinární společnosti a vylínou nám z nich další potřebné souvislosti k pochopení navazujících kapitol.

Druhá část práce se bude zabírat povídkou *Písař Bartleby, Příběh z Wall Street* od literáta Hermana Mellvila. Budeme se jí zabývat, protože jí sám B. Ch. Han věnuje pozornost ve své knize *Vyhořelá společnost*, konkrétně v kapitole zvané Případ Bartleby. Ve stručnosti shrneme děj povídky a prvky disciplinární společnosti, které jsou zde viditelné. Povídka *Písař Bartleby, Příběh z Wall Street* vyvolala mezi překladateli po celém světě velký rozruch, a proto se zaměříme ještě na výklady této povídky dle B. Ch. Hana, J. Desmarais a J. B. Pontalise.

Ve třetí části práce se budeme zabývat pohledem B. Ch. Hana na dnešní společnost a její výklad. Jednou z nejdůležitějších charakteristik dnešní doby je tzv. pozitivita. V úvodu si vysvětlíme, co je pozitivní společnost, jak se projevuje a jaké má na nás důsledky. S pozitivní společností je velmi úzce spjato i násilí positivity. Srovnáme ho s dobou minulou – s disciplinární společností, aby nám lépe vynikly rozdíly mezi pojetím B. Ch. Hana a M. Foucaulta. V závěru třetí kapitoly budeme nahlížet na jiné výklady dnešní společnosti dle B. Ch. Hana, konkrétně na společnost výkonu a společnost transparence. S výkladem společnosti výkonu nám pomůže text *Odcizená práce* od K. Marxe. Opět jsou vybrány jen některé charakteristiky dnešní doby od B. Ch. Hana, na kterých bude jasně vidět rozdíl doby dnešní a minulé. Cílem není popsat všechny Hanovy nápady a inspirace.

Čtvrtá část práce bude zaměřena na digitální roj. V úvodu si za pomoci sekundární literatury povíme, co to je a jak s tím souvisí Hanův výklad positivity. Dále se zaměříme opět na interpretaci knihy *Vyhořelá společnost*, kde B. Ch. Han pracuje s pojmy respekt, anonymita či shitstorm. Negativní shitstorm popíšeme z pohledu B. Ch. Hana a jak se může jevit, pozitivní shitstorm popíšeme z pohledu skupiny autorů, kteří napsali článek *The construction of anger in comments on the public behavior of members of the social elite in Chile*. Dále budeme srovnávat digitální komunikaci s dopisovou a popisovat, jaký mají vliv sociální média na štěstí člověka. S touto problematikou nám pomůže kniha *How the world changes social media*, abychom získali i jiný pohled než B. Ch. Hana. Na závěr čtvrté části se vrátíme k B. Ch. Hanovi a jeho myšlence o popisu dnešního člověka, kterého nazývá člověkem poklepávajícím, *homo digitalis*. Srovnáme výhody a nevýhody toho světa a zjistíme, jaký vliv má digitální prostředí na člověka.

1 Disciplinární společnost a trestání

Hlavním tématem *Vyhořelé společnosti* od B. Ch. Hana je rozbor a kritika současné tzv. pozitivní společnosti. B. Ch. Han uvažuje o moderní společnosti nebo o setrvávání člověka v digitálním světě. Než se dostaneme k samotnému výkladu tzv. pozitivní společnosti, podívejme se na pojetí disciplinární společnosti. Sám autor začíná svůj výklad tímto porovnáním a opírá se o myslitele, kteří se tematikou disciplinarit zabývali. Lépe pak vyplyne jejich podstatný rozdíl, i to v čem na sebe navazují. Nejvýznamnější myslitel, o kterého se B. Ch. Han opírá, je M. Foucault. M. Foucault přichází právě s novým pojmem, a to disciplinární společnost. Disciplinární společnost se datuje přibližně mezi 18. a 19. stoletím a její význam je poněkud obsáhlejší. Jak již název napovídá, disciplína v této době byla určující, avšak ve smyslu techniky, ne instituce. Instituce si ji pouze „vypůjčila“ za účelem lepší koordinace svých pracovníků. Veškerá práce má svůj účel a děje se tak, aby se znásobovala. Tato disciplinární moc je ve své podstatě vždy a všude, ale na druhou stranu je anonymní a pracuje v tichosti. „Sledovat a být sledován, to budou hlavní prostředky, jimiž jsou jedinci spojeni v disciplinárním prostoru.“¹ Což znamená, že i sledující může být sledován a naopak. I dozorcí byli kontrolováni.

Lidé v této společnosti se nazývají subjekty poslušnosti. Disciplinární společnost se vyznačuje negativitou zákazů. Zde jsou určující modální slovesa „nesmět“ a „muset“. Tím je myšleno, že tato doba fungovala na zákazech a příkazech. Dalo by se to přirovnat k ohraničeným zdem, ve kterých se musel subjekt poslušnosti pohybovat, například zdi špitálu, kasárny nebo fabriky. Žádné možnosti navíc neměl.

Vše mělo svůj přesný řád, který se musel dodržovat. Ve fabrikách tomu napomáhali i tzv. dozorcí, kteří kontrolovali dělníky a tím pádem vytvářeli i určitou formu nátlaku. Těmito dozorcí byli například kontroloři či vedoucí dílen. „[...] nyní jde o intenzivní, nepřetržitou kontrolu; probíhá po celou dobu pracovního procesu; nevztahuje se – nebo alespoň ne pouze – na výrobu [...], nýbrž zahrnuje i lidskou činnost, dovednost, způsoby provádění jednotlivých činností, horlivost, chování.“² Podle M. Foucaulta zde můžeme vidět, že dozorcí při kontrole už nevztahovali svou pozornost jen na výrobní faktory (typ materiálu a jeho množství), ale i na osobní vlastnosti dělníků a jejich reakce (chování). „Při procházení uličkou uprostřed dílny lze zajišťovat dohled zároveň všeobecný i individuální: kontrolovat přítomnost a pracovitost

---

¹ Dreyfus, Rabinow. *Michel Foucault*, s. 243.

² Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 250.

dělníka, kvalitu jeho práce; porovnávat dělníky mezi sebou [...].“³ Dohled nebyl konstruován přímo na jednotlivce, ale i na celý kolektiv. Dozorci si tak například všímali absence či lenosti dělníků. Autor je též názoru, že čím více bylo dělníků, tím bylo nutnější a zároveň i obtížnější zajišťovat tyto kontroly. „Cílem je udělat z dohlížení integrální součást výroby a řízení.“⁴ Dozorci se sice lišili od dělníků a měli v továrně jiné postavení, ale pořád byli jen součástí výrobního procesu. Kontrola měla být jen zběžným prvkem výrobního procesu, které by si ani nikdo nevšímal. „Důležitým prvkem zde bylo uspořádání prostoru a úkonů. Musela se zde zajistit jak kontrola dělníků, tak funkční výroba, tím pádem to nebylo tak jednoduché.“⁵

Ve vojenském prostředí hrály důležitou roli tzv. „pozorovatelný“. Jejich dokonalým příkladem jsou vojenské tábory. M. Foucault je popisuje jako: „Dočasné a zcela umělé město, jež se staví a představuje téměř dle libosti; centrum moci, které musí být co nejmocnější, ale také nejutajenější, co nejúčinnější a co nejstražitější [...].“⁶ Tím se myslí, že pozorovatelná musí být umístěna na vhodném místě, aby měla dostatek prostoru pro svou kontrolu nad celým místem a vojáky. Dále by měla být dostatečně skryta, ale aby i vojáci zároveň brali na zřetel, že jsou pod neustálým dohledem. Tyto tábory byly celé podřízené čtvercovým plánům neboli geometrii. „Přesně se definovala geometrie uliček, počtu a rozmístění stanů, orientace jejich vchodů, uspořádání šiků a řad; rýsovala se síť pohledů, které se kontrolovaly navzájem [...].“⁷ Dalo by se to popsat jako určitá mapa či plán, kde každý svůj prvek (stan kapitánů, dělostřelecký park či tábořiště kavalerie) má svoje místo z předem daného důvodu a úzce souvisí s jiným místem. Například stan kapitánů bude nejspíš postaven blízko oddílům, kterým velí. Problematika architektury je tedy důležitá, aby zajistila komplexní kontrolu. „[...] pro permanentní vnitřní, rozčleněnou a detailní kontrolu – proto, aby učinila viditelnými ty, kdo se nacházejí uvnitř, ještě obecněji je to problematika architektury, která by byla operátorem pro transformaci jedinců: pracovala by s těmi, kterým poskytuje přístřeší, usměrňovala by jejich chování, přeměňovala by je [...].“⁸ Kontrolu si právě jedinci zajišťují díky tomuto přesně

---

³ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 211.

⁴ Dreyfus, Rabinow, *Michel Foucault*, s. 243.

⁵ Oberkampfova továrna v Jouy. Továrna byla rozdělena na řadu specializovaných dílen, které se lišily funkcí (tiskaři, dělníci, koloristé, rytci, barvíři). Největší budova, postavená v roce 1791, byla ohromná, 110 metrů dlouhá a tři patra vysoká. V jejím přízemí bylo 132 stolů uspořádaných ve dvou řadách. Každý tiskař pracoval u stolu spolu s asistentem, celkem tu tedy bylo 264 lidí. Hotové výrobky byly pečlivě srovnány na kraji každého stolu. Důkladný dozor byl umožněn jednoduše tím, že dozorce procházel střední uličkou mezi oběma řadami stolů. Mohl pozorně sledovat fungování celku a porovnávat navzájem množství výrobků dokončené každou dvojicí dělníků. Dreyfus, Rabinow, *Michel Foucault*, s. 242.

⁶ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 245.

⁷ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 245-246.

⁸ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 246-247.

danému rozestavení. Disciplinární moc s těmito jedinci dále pracuje a snaží se o zvýšení jejich produktivity pomocí převýchovy.

Tato problematika však nezůstává jen u vojenských táborů, přenáší se například i do škol. Školy (v tomto případě vojenské) jsou samozřejmě také nástrojem jak pro výchovu, tak kontrolu. „Hlavní zde byly čtyři úkoly: vycvičit zdatná těla, vypěstovat kompetentní důstojníky, vychovat poslušné vojáky a preventivně zamezovat smilstvu a homosexualitě.“⁹

Autor však zde naráží na otázku, jak zajistit funkční přenos mezi jednotlivými segmenty. M. Foucault zde reaguje na francouzského architekta Clauda Nicolase Ledoux, který navrhuje jako dokonalý disciplinární aparát kruh s centrálním bodem uprostřed. Tvrdí, že by tento konstrukt mohl obsáhnout požadovanou kontrolu jedním pohledem a nic mu neunikne. Jak říká Ledoux: „odtud by vycházely všechny příkazy, zde by byly zaznamenávány všechny činnosti, registrovány a souzeny všechny chyby, a to bezprostředně, bez jakékoli pomoci kromě přesné geometrie.“¹⁰ Tento centrální bod, neboli vysoká konstrukce uvnitř kruhu, by zastával všechny potřebné úkony pro kontrolu. S tímto tvrzením však M. Foucault nesouhlasí. „Místo toho navrhuje koncept pyramidy, který plní oba dva jeho požadavky, a to zformovat komplexní síť bez trhlin, které bude schopna kontrolovat po celé šíři a být dostatečně diskrétní, aby kontrola nebránila prováděným aktivitám.“¹¹

„Disciplinární trestání vychází z nedodržování, ze všeho, co neodpovídá pravidlům, co se jim vymyká, co se odchyluje.“¹² V jakémkoliv odvětví, které bylo výše zmíněno (školní, vojenské či pracovní) se člověk mohl setkat s určitou formou trestání. Trest mohl dostat kdokoliv, kdo svým chováním nedodržoval pravidla či tzv. vybočoval z řady.

V případech, kdy ve fabrikách nebyla pravidla dodržována, přicházely na řadu tzv. mikrotresty. Bylo jich několik druhů. „Pro příklad můžeme uvést mikropenalitu času, což znamenalo, že dělník přišel pozdě na směnu nebo mikropenalitu sexuality, za což byla považována nezdvořilost či neposlušnost.“¹³ Kvůli sledování sebemenších nedostatků se mohl do problému dostat naprosto kdokoliv a stát se tak předmětem disciplinární pozornosti. Po konci

---

⁹ I ve škole fungovalo přesné rozmístění, jak tříd, tak pokojů. Podle pravidel školy se na určitý počet žáků vztahoval jeden důstojník, který měl přidělené cvičence ve své blízkosti. Dále například žáci museli zůstat ve svých pokojích celou noc. Pro zajišťování ještě lepší a pohodlnější kontroly bylo v jídelnách pořízeno vyvýšené pódium. Inspektoři tak mohli bezstarostně dohlížet na hladký průběh stravování. Žáci byli kontrolováni i na latríně. To bylo zajištěno pomocí polovičních dveří, takže učitelé mohli sledovat jejich hlavy a nohy. Mezi jednotlivými latrínami byly alespoň přepážky, aby na sebe žáci neviděli.

¹⁰ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 249.

¹¹ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 249.

¹² Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 255.

¹³ Dreyfus, Rabinow, *Michel Foucault*, s. 245.

směny ve fabrice musel být jasně vidět výsledek práce. Jak říká sám autor: „Změřený a zaplacený čas musí být rovněž časem bez kazů a nečistot, časem dobré kvality, během nějž zůstává tělo nepřetržitě využíváno k činnosti.“¹⁴ To znamená, že na konci pracovní doby musel mít každý dělník svou práci řádně odvedenou, při nejlepším bez žádných komplikací spojených s dozorcí.

„Voják spáchá přestupek pokaždé, když nedosahuje požadované úrovně; přestupkem žáka je nejen sebemenší pochybení, ale i nezpůsobilost plnit zadané úkoly.“¹⁵ Jakmile se voják či žák dopustil jakékoliv chyby, muselo dojít k nápravě. Žák se musel například dané učivo doučit do následujícího dne, či mu mohl být uložen jakýkoli jiný trest dle uvážení kantora. Žák se taktéž mohl setkat s tzv. mikropenalitou řeči, za což bylo považováno například drzé mluvení.

„Trestání je v disciplíně jen prvkem podvojného systému: odměna – trest.“¹⁶ Systém odměny a trestu je nejvíce využívám v disciplinárním trestání. Má sloužit k výcviku a nápravě. Ve školách by se měli učitelé snažit žáky více odměňovat než trestat. Vede je k tomu myšlenka, že systém odměny by podnítil i žáky méně výkonné k práci k větší snaze. Funguje to i naopak – žáci více produktivní by se nemuseli bát trestu, když by se jim něco nepodařilo. Tím se staví chování do dvou různých kategorií – dobré a zlé. „Mezi těmito dvěma póly byla přesná a odstupňovaná řada kroků, které bylo možné odlišit.“¹⁷ Jakékoliv sebemenší pochybení bylo možné určit a zařadit do systému trestání.

Můžeme říci, že tato doba byla posedlá kontrolou a tresty. Vše, co nějakým způsobem vybočovalo z řad, mělo velmi blízko k trestu jakéhokoliv typu. Nejspíš to bylo z důvodu efektivity. Čím více se totiž pracovalo, tím větší byla efektivita a kontrola. Nacházíme zde přímou úměrnost. Poté když tak nebylo, přišlo na řadu trestání. Opět z důvodu efektivity. Čím více trestů, tím více je nikdo nechtěl a lidé pracovali, jak mohli. Tím pádem se zvýšila efektivita a vznikl začarovaný kruh.

V této kapitole jsme si ukázali, jak M. Foucault popisuje disciplinární společnost a jakým způsobem formuje člověka. Důraz na výkon a efektivitu se nesl ruku v ruce s trestáním. Proto jsou i pro tuto dobu typická již výše zmíněná slovesa „nesmět“ a „muset“. B. Ch. Han bude reagovat na Foucaultovské pojetí společnosti a bude se snažit ukázat, jak se moderní společnost změnila.

---

¹⁴ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 219.

¹⁵ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 255.

¹⁶ Foucault. *Dohlížet a trestat*, s. 257.

¹⁷ Dreyfus, Rabinow, *Michel Foucault*, s. 245.

2 Písař Bartleby, člen disciplinární společnosti

V předchozí kapitole jsme se obecně seznámili s disciplinární společností a jejími způsoby trestání. Nyní se budeme zabývat dílem od Hermana Mellvila – *Písař Bartleby*. Je to z toho důvodu, že H. Mellvile představuje jedince, který je členem disciplinární společnosti v tomto díle. Cílem je ukázat, jak se konkrétně chová člen disciplinární společnosti.

Bartleby, společně s Krocanem a Škrdlou – jeho spolupracovníky, pracuje jako písař v právní kanceláři na Wall Street. Jeho náplní práce je přepisovat texty a poté je kontrolovat. Svůj čas tráví od rána do večera v kanceláři a nedělá si ani přestávky na oběd. S kolegy se nebaví, a když už, tak odpovídá „I would prefer not to“ (já bych, prosím, raději ne). Je hodně samotářský, tichý, ale na druhou stranu velmi pracovitý. Co se týče jeho vzhledu, je hubený, oči má unavené a pohaslé. Tímto popisem z něj děláme ideálního a pilného člena disciplinární společnosti, avšak jednoho dne se rozhodne texty již dále nekontrolovat. Tím přichází zásadní moment této knihy. Proč tomu tak je? Doteď byl tak pilný a pracovitý. Co se v něm zlomilo? To znamená, že texty po Bartlebym musí kontrolovat jeho kolegové, a to je zdržuje. Majiteli to sice vadí, ale Bartleby je jinak velmi pracovitý, a proto si ho pro tuto práci ponechá. Jednou v neděli jde zaměstnavatel do své kanceláře a zjistí, že v ní Bartleby žije. „Srolovanou pod jeho stolem jsem našel deku, pod prázdným roštem černou skříňku a kartáč, na židli cínovou mísu s mýdlem a s potrhaným ručníkem, v novinách pár drobků zázvorových ořechů a soustu sýra.“¹⁸ Zde přichází zlomový moment, kdy se dozvídáme, že Bartleby nemá svůj domov, nemá svůj osobní život. Po práci i nadále zůstává v práci, nemá se kam jinam vracet.

Později se mezi místními lidmi rozkřikne, že Bartleby je neposlušný zaměstnanec, nic nedělá a pouze kouká z okna na nedalekou cihlovou zeď. Písař už neplní ani jiné úkoly, které by mohl. Například chodit na poštu či kontrolovat jiné předtištěné texty. Dokonce se mu začnou kazit oči. V tento moment se jeho nadřízený, advokát, rozhodne, že mu dá výpověď. Avšak není zlý, jelikož ví o špatné životní situaci Bartlebyho, a dává mu prostor a čas, aby si našel nové bydlení a práci. Dokonce mu nabízí osobní pomoc či peníze. Bartleby ale nadále stojí u okna a kouká na velkou zčernalou zeď. Advokátovy opakované snahy o pomoc byly neúspěšné. Proto policie odváží Bartlebyho do věznice. Advokát přichází za Bartlebym na návštěvu. On, jako poslušný vězeň, má dovoleno trávit na dvorku času kolik chce. Advokát ho zrovna zastihne, když je na malém trávníku a říká, že zde má výhled na krásné nebe a trávník. Avšak

---

¹⁸ Rolled away under his desk, I found a blanket; under the empty grate, a blacking box and brush; on a chair, a tin basin, with soap and a ragged towel; in a newspaper a few crumbs of ginger-nuts and a morsel of cheese; Melville. *Bartleby, The Scrivener: A Story Of Wall-street*, s. 13.

ve skutečnosti je to pouze kapka naděje v předem ztraceném světě. Bartleby i advokát ví, že odsud už cesta ven nepovede. Bartleby později umírá ve věznici v blízkosti cihlové zdi.

B. Ch. Han přirovnává povídku k „nehumánnímu světu práce, jehož obyvatelé jsou všichni degradováni na úroveň *animal laborans*.“¹⁹ *Animal laborans* můžeme přeložit do českého překladu jako „zvířata pracující“. Neustále se snaží splnit své jak pracovní, tak osobní cíle a už jim nezbyvá prostor pro nic jiného. Proto je i sám Bartleby na úrovni *animal laborans*. Vykonává stále stejnou práci – opisování a kontrolování textů.

B. Ch. Han se ve svých spisech zaobírá psychickými poruchami. Velice často přiřazuje každému období psychické poruchy, kterými lidé trpěli. Podle toho, jaké potíže zrovna lidé měli, vyplývá určitá typologie společnosti. V dnešní době máme například velmi blízko k depresím. To se u Bartlebyho nevyskytuje, jelikož ho netrápí žádné pocity typu méněcennosti či nedokonalosti. „Pocit nedostatečnosti a méněcennosti nebo strachu ze selhání do Bartlebyho emocionální světa nenáleží.“²⁰ Těmito příznaky totiž trpí až subjekty pozdě moderní společnosti. „Bartleby, který ještě žije ve společnosti konvencí a institucí, neví nic o onom chorobném přepínání já, které vede k depresivní *jáské únavě*.“²¹ *Jáská únava* se doslova překládá jako únava ze sebe samotného. Člověk, který trpí touto únavou je většinou ze sebe velice zklamaný a přináší to sebou i psychické poruchy. Tato únava nás izoluje od ostatních a způsobujeme si jen my sami.

Ke konci povídky, když se Bartleby nachází ve vězení, se zdá, že H. Melville zasévá do čtenářů kapku naděje. V momentě, když se advokát snaží Bartlebyho povzbudit, že to ve vězení není zas až tak špatné – je zde tráva i výhled na nebe – čtenáři již tuší, že to nedopadne dobře. Jak říká sám B. Ch. Han: „Malý travnatý plácek jako jediná známka života uprostřed říše smrti jen ještě podtrhuje beznadějnou prázdnotu.“²² Travnatý plácek se totiž nacházel na nádvoří věznice, kde i později hlavní hrdina zemřel. „Bartlebyho smrtí se hroubí poslední sloup zbořeného chrámu. Jde ke dnu jako vrak uprostřed Atlantiku.“²³

Prvky disciplinární společnosti se v povídce *Písař Bartleby* nachází hned několikrát. Prvním znakem je stísněná atmosféra, ve které musí Bartleby pracovat. Popisuje se zde kancelář, jež se nachází v blízkosti jiných výškových budov, a ještě navíc je zde již zmíněná zčernalá cihlová zeď. Později v tomto příběhu je ještě motiv vězení, kde jsou opět tlusté

---

¹⁹ Han. Případ Bartleby In: *Vyhořelá společnost*, s. 37.

²⁰ Han. Případ Bartleby In: *Vyhořelá společnost*, s. 38.

²¹ Han. Případ Bartleby In: *Vyhořelá společnost*, s. 39.

²² Han. Případ Bartleby In: *Vyhořelá společnost*, s. 41.

²³ Han. Případ Bartleby In: *Vyhořelá společnost*, s. 42.

zdi, pocit tísně a celkově nic příjemného. Jak jsme již viděli, disciplinární společnost je přitahována symbolikou oddělování a umísťuje člověka mezi pečlivě připravené zdi, ze kterých není úniku. Druhým znakem jsou neurotické potíže, jimiž trpí postavy Krocan a Škrdla. Krocan je přehnaně zbrklý a Škrdla trpí psychosomatickými zažívacími problémy. Samotný Bartleby do této skupiny zapadá, jelikož vykonává stále tu jednu a samou práci. Opisuje texty. „Monotónní opisování, jediná činnost, kterou má na práci, nepřipouští žádné volné prostory, jež by vyžadovaly nebo umožňovaly individuální iniciativu.“²⁴ V disciplinární společnosti totiž není žádná možnost na vlastní náměty. Subjekty poslušnosti musí dodržovat předem daná pravidla a nesmí z nich vybočit. B. Ch. Han tvrdí, že se u něj neobjevují žádné známky *jáské* deprese nebo pocitu z nedostatku odvedené práce, jak by tomu mohlo být u člověka, žijícího v současné době. „Bartleby nesehává v projektu být sám sebou.“²⁵ Jako by to mohl mít subjekt moderní společnosti výkonu. Neslychá sám ve své hlavě, že je méněcenný. Z tohoto důvodu ho stále nazýváme subjektem poslušnosti.

Jeví se zde otázka, proč ho stále nazýváme subjektem společnosti, když se v polovině příběhu rozhodl přestat být ideálním modelem disciplinární společnosti. B. Ch. Han na tuto otázku jednoznačně neodpovídá a nechává zde prostor každému čtenáři na domyšlení. V momentě, kdy advokát nabízí Bartlebymu pomoc se zde jeví určitá možnost na změnu příběhu, ale ta nepřijde. Bartleby pomoc odmítne. Může se jednat o únavu z neustálé poslušnosti? Bartleby byl přeci po celou dobu příkladovým vzorem pro disciplinární společnost. Tichý, pracovitý, efektivní... Nebo byl unavený sám ze sebe?

Dle J. Desmarais, když Bartleby používá spojení *I would rather not to* – would zde představuje podmiňovací způsob. „A v případě, že máme podmiňovací způsob, je zde i určitá forma volby.“²⁶ Mohl by tu konkrétní práci udělat nebo jakoukoliv jinou činnost. Tím, že používá slovo *raději*, tak pravděpodobně existuje jiná činnost, kterou by *raději* dělal. Vzniká zde tedy určitý rozpor či dvojsmysl. Vzniká zde pasivní odpor. Bartleby sice zdvořile odmítá nabídky, ale stále je to forma pasivního odporu. Práci ani jiné služby vykonávat nechce.

Spojením *I would rather not to* se také zabýval francouzský filozof J. B. Pontalis, který se domnívá, že když Bartleby toto spojení využívá, vlastně se nejedná o žádný odpor či odmítnutí. Pokaždé, když Bartleby využije *I would rather not to*, neříká tím, „že něco není nebo že váhá mezi dvěma možnostmi a rozhoduje se jakou by zvolil. Zůstává neurčené, co ne-

---

²⁴ Han. Případ Bartleby In: *Vyhořelá společnost*, s. 38.

²⁵ Han. Případ Bartleby In: *Vyhořelá společnost*, s. 39.

²⁶ Desmarais. *Preferring not to: The Paradox of Passive Resistance in Herman Melville's "Bartleby"*, s.1

chce?“²⁷ S tvrzením J. B. Pontalis souhlasím, jelikož když sama používám spojení *I would rather*, tak poté většinou navrhuji činnost, kterou bych dělala raději, než jak zněl původní návrh.

Dle J. Desmarais jsme mluvili o Bartlebyho pasivním odporu. Nic nedělal, nic prakticky neodmítal. J. B. Pontalis se však domnívá, že mluvit v tomto případě o pasivní rezistenci, nemá smysl. Naopak tvrdí, že „jeho odpor je radikální a jeho odhodlání imperativní a pokojné.“²⁸ V Melvilově povídce, když Bartleby použije své oblíbené spojení *I would rather not*, například že nebude opisovat texty, začnou všichni ostatní pracovníci jeho texty opisovat. Může se zdát, že právě v tomto ohledu je jeho odpor velice radikální a imperativní, protože právě tím dává najevo co nechce a co musí tím pádem vykonat někdo jiný.

3 Společnost výkonu a dopingu

Pozitivní společnost má u B. Ch. Hana několik rysů, které jsou různými způsoby provázány. Začneme u tématu výkonosti, v čemž se zdá, že navazuje na disciplinární společnost od M. Foucaulta. B. Ch. Han představuje dnešní společnost jako tzv. společnost výkonu. My, jako lidé žijící v této době, se podle B. Ch. Hana nazýváme subjekty výkonnosti. Společnost výkonu se tedy orientuje na výkon, ale s tím rozdílem, že jsme sami sobě pány i vykořisťovateli. B. Ch. Han rozvíjí původní Hegelovu tezi a vztahu pána a rába, kterou chápe společně s Marxem jako vztah vykořisťovatele a vykořisťovaného. Původně tento vztah vznikl takto: „Výsledkem je boj, v němž se zrodí lidské sebevědomí z toho, že zakusilo a přežilo smrtelnou úzkost, přičemž zároveň vznikne první společenský vztah. Ze sebevědomí, bojujících o uznání, jedno smrtelnou úzkost vydrží a nevzdá se – tím dokázalo, že není pouhý život. Druhé se vzdá, protože v úzkosti o život podlehl volání života. I ono se však stalo lidským sebevědomím, protože prožilo otřes z ohrožení života.“²⁹ B. Ch. Han však tento dialektický vztah původně dvou osob upravuje na vnitřní boj v nitru jedince. V pozitivní společnosti tak silný mocenský tlak z vnějšku podle B. Ch. Hana neexistuje. Jak si ukážeme podrobněji dále, člověk sám sebe staví do role vykořisťovatele, chce mít požadovanou výkonnost. Chce být efektivní a vykořisťuje sám sebe. Nepotřebuje k tomu pomyslný bič vůči druhému. Být úspěšným znamená udělat ze svého života projekt. Skrytým a opomíjeným důsledkem takového života jsou duševní nemoci, kterou jsou vyvolány přetlakem zevnitř.

Každá doba má jiná psychická onemocnění. Pro tuto dobu jsou typické například deprese, poruchy pozornosti s hyperaktivitou nebo syndromy vyhoření. B. Ch. Han se domnívá, že za

---

²⁷ Pontalis. Negativní přitákání In: *ANALOGON*, s.97.

²⁸ Pontalis. Negativní přitákání In: *ANALOGON*, s.98.

²⁹ Sobotka. Hegelova koncepce společenské praxe a filozofie dějin In: *Sociologický Časopis*, s. 503.

těmito nemocemi si stojíme jen a pouze my sami. A to z toho důvodu, že máme přemíru možností a že sami sebe nutíme ke stále lepším výsledkům. Jsou tím myšleny například pracovní cíle – mít více peněz, lepší pracovní pozici nebo cíle osobní – mít více přátel na sociálních sítích nebo být více oblíbený. Tato doba produkuje depresivní jedince a zkrachovance. Jestliže člověk s depresí tvrdí, že něco není možné, může za to pouze společnost, která věří, že nic není nemožné. Takový člověk je ve válce sám se sebou. I poté, když u něj dojde k nějakému zlepšení, chce stále více a více a z tohoto kruhu není útěku. Jak sám autor říká: „Subjekt výkonnosti není podroben žádné instanci vnější nadvlády, která by jej nutila k práci anebo by jej dokonce vykořisťovala. Je sám sobě pánem a suverénem. Není tedy podřízen nikomu, respektive je podřízen jen sám sobě, bez cizího nátlaku. Tím se odlišuje od subjektu poslušnosti.“³⁰ Jak bylo zmíněno výše, tak subjekt poslušnosti (dělník, žák či například voják) měl neustále nad sebou svého vedoucího či nějakou vyšší autoritu. To už se zde neděje. Vše si řídíme my sami a později se to na nás psychicky projevuje.

B. Ch. Han se domnívá, že: „kultura se nemůže rozvíjet v prostředí, které neumožňuje dosáhnout hluboké koncentrace“³¹ Společnost, která se chce rozvíjet, na to potřebuje svůj klid. Avšak v dnešní době, kdy na nás působí mnoho vnějších podnětů, tuto hlubokou koncentraci narušuje hyperpozornost (jiný druh koncentrace). „Tuto rozptýlenou pozornost charakterizuje rychlé střídání pozornosti mezi rozličnými úkoly, informačními zdroji a procesy.“³² Neustále jsme v roji informací, které kolem nás proudí různými směry a my mezi ně dělíme svou pozornost. Z tohoto důvodu nám ani nezbyvá čas, abychom se nudili a mohli tak vytvořit něco nového. Nemáme už ani čas se na chvíli zastavit a *nudit se*. Jako příklad takové hluboké nudy uvádí autor tanec. Tanec podle něj vznikl tak, že se lidé při obyčejné chůzi nudili. Proto začali přemýšlet, jak tuto nudnou aktivitu udělat zajímavou. Nejdříve jen zrychlili krok, ale rychlá chůze či běh nejsou nic zvláštního. Později však v důsledku hluboké nudy se obyčejná chůze přeměnila v taneční krok. Jedině lidský tvor dokáže tancovat, nikdo jiný. Zde se nechává B. Ch. Han unést až k provokativní tezi a opomíjí náboženskou rovinu původu tance. Chce totiž zdůraznit něco jiného – tvůrčí sílu a lehkost, kterou může člověku navodit právě nuda.

Dnešní společnost výkonu se taktéž může nazvat společností dopingu. Souvisí s tím pojmy mozkový doping či neurostimulace. Jak říká sám autor: „Doping umožňuje dosáhnout něčeho, co by se dalo nazvat výkonností bez výkonu.“³³ To znamená, že pomocí

---

³⁰ Han. Za horizontem disciplinární společnosti In: *Vyhořelá společnost*, s. 19.

³¹ Han. Hluboká nuda In: *Vyhořelá společnost*, s. 21.

³² Han. Hluboká nuda In: *Vyhořelá společnost*, s. 21.

³³ Han. Společnost únavy In: *Vyhořelá společnost*, s. 43.

tzv. zakázaných látek, jako jsou například povzbuzující prostředky či jiné stimulanty, člověk dosahuje lepší koncentrace nebo lepších výsledků. To se může týkat například práce či sportu. „Chirurg, jenž je s pomocí neurostimulantů schopen operovat s větším soustředěním, dělá méně chyb a dokáže zachránit více životů.“³⁴ Tyto látky tedy nejsou špatné, ba naopak. Měly by být dostupné všem a vždy. Pomocí těchto zakázaných látek člověk stále stupňuje svou výkonnost. Čím více neurostimulujeme svůj mozek, tím více sami sebe ničíme. Dostáváme se do kruhu, kdy jen bereme různé stimulanty, pracujeme a cítíme únavu či vyčerpání. „Tyto psychické stavy jsou příznačné právě pro svět, jenž strádá nedostatkem negativitu a je naopak ovládnán *přemírou* pozitivitu.“³⁵ Už nežijeme v imunologickém období, kdy bychom očekávali negativitu cizího a museli se vymezovat. Nyní máme nadmíru možností, pozitivitu. „Tím, že stále stupňujeme naši výkonnost, může to vést až k infarktu duše.“³⁶ Neustále chceme být lepší a mít více peněz či čehokoliv, stupňujeme tím tak na sebe tlak a naše duše to jednou nezvládne a zlomí ji to.

B. Ch. Han popisuje na rozdíl od M. Foucaulta minulé období jako období imunologické. Toto období se velmi vymezovalo vůči vnějšímu světu. Z toho důvodu „jej utváří hranice, přechody a prahy, ploty, příkopy a zdi.“³⁷ Vše, co pocházelo zvenku, bylo nežádoucí. „Byla to epocha, v níž se striktně rozlišovalo mezi vnitřkem a vnějškem, mezi přítelem a nepřítelem, mezi vlastním a cizím.“³⁸ Lidé se potom vůči tomuto cizímu vymezují a brání se mu. „Obranný reflex je namířen proti všemu cizímu.“³⁹ Ne však vždy je to opodstatněné, jelikož toto „cizí“ nemusí mít vždy zlé úmysly. Zde pak přichází na řadu dialektika negativitu. To znamená, že „útok“ zvenku, který přichází, je negovaný. Člověk, který je uvnitř, poté neguje tuto negaci. Tímto procesem se usazuje společnost. Záleží, jak lidé v dané společnosti útok zvenku pochopí a zareagují na něj. Podle způsobu, jak ho odmítnou, vypadá daná kultura.

3.1 Násilí pozitivitu v dnešní společnosti

Dnešní společnost se charakterizuje již trochu jinak. Moderní společnost „se vyznačuje vymizením *jinakosti a cizosti*.“⁴⁰ Dnes už místo jinakosti a cizosti přichází pojem diference. Diference už v nás nevyvolává pocit obrany a popřípadě útoku, ba naopak nás láká.

---

³⁴ Han. Společnost únavy In: *Vyhořelá společnost*, s. 43.

³⁵ Han. Společnost únavy In: *Vyhořelá společnost*, s. 44.

³⁶ Han. Společnost únavy In: *Vyhořelá společnost*, s. 44.

³⁷ Han. Neuronální moc In: *Vyhořelá společnost*, s. 10.

³⁸ Han. Neuronální moc In: *Vyhořelá společnost*, s. 7.

³⁹ Han. Neuronální moc In: *Vyhořelá společnost*, s. 8.

⁴⁰ Han. Neuronální moc In: *Vyhořelá společnost*, s. 8.

„Diference postrádá onen osten cizosti, jenže by vyvolával mocnou imunitní reakci.“⁴¹ Máme touhu objevovat vše, co je nám jiné. Už to pro nás není ohrožující a nebojíme se jí.

V této době chybí negativita, která byla typická pro disciplinární období. Tím vzniká přílišný tlak a nutí nás vše akceptovat. Lidé proto v této době trpí přemírou pozitivitu. Ta posléze vede k násilí pozitivitu. „Násilí pozitivitu, které má příčinu v nadprodukcii, v nadměrné výkonnosti nebo v přemíře komunikace [...].“⁴² V této době se už nebojíme žádného útoku zvenku, ale způsobujeme si ho sami. Tomuto typu násilí se nejlépe daří ve společnosti, která je ve stavu klidu a míru. Násilí pozitivitu je stále násilí, jen má jinou podobu než v disciplinární společnosti. Násilí v disciplinární společnosti působilo hlavně na fyzickou stránku, byly zde hlavně fyzické a „viditelné“ tresty. Násilí v pozitivní společnosti se vyznačuje opačným způsobem. Toto násilí je skryté a způsobujeme si ho sami, nemluví se o něm. Mohli bychom říci, že je i v tomto ohledu horší, jelikož se mu sami neubráníme. Žádné nepřátelství nebo útoky v této době již nehrozí. „Jeho živlem je od veškeré negativity oproštěný prostor od stejného, v němž nedochází k žádné polarizaci mezi přítelem a nepřítelem, vnitřkem a vnějškem anebo vlastním a cizím.“⁴³ Tím je myšleno, že už nemáme potřebu se vymezovat vůči vnějšmu světu či nastavovat nějaké hranice, jak tomu bylo v době minulé.

„Společnost pozitivitu, která se domnívá, že byla osvobozena ode všech vnějších tlaků, se zaplétá do destruktivních tlaků směřovaných vůči sobě samé.“⁴⁴ Myslet si, že jsme se osvobodili od všech nátlaků, které přichází zvnějšku a budeme v pořádku, je chyba. Vnější tlaky se totiž jen přeměnily ve vnitřní. Nyní je směřujeme sami proti sobě. Tím si způsobujeme například syndrom vyhoření či deprese. Násilí disciplinární společnosti vymizelo a vnější tlak je obecně mírný. Pokud člověk nepatří k utlačované menšině či není např. uprchlík, nepocítuje ho. Samo násilí však nezmizelo, jen se proměnila jeho podoba a aktér.

„Přemíra pozitivitu se projevuje rovněž jako přemíra podnětů, informací a impulsů.“⁴⁵ To znamená, že na nás zvenčí působí tolik stimulů, až je toho na nás příliš. Z tohoto důvodu se musí lidská pozornost rozptýlit, aby zvládla zpracovat všechny podněty a my mohli vše bez problému vnímat. Tato technika se jmenuje *multitasking*. *Multitasking* se nachází jak u osob, tak u zvířat. Společnost žije s touto schopností odjakživa, stejně jako zvířata. Zvířata by dokonce bez ní ani nemohla přežít. Můžeme to uvést na příkladu šelmy, která si loví potravu.

---

⁴¹ Han. Neuronální moc In: *Vyhořelá společnost*, s. 8.

⁴² Han. Neuronální moc In: *Vyhořelá společnost*, s. 12.

⁴³ Han. Neuronální moc In: *Vyhořelá společnost*, s. 13.

⁴⁴ Han. *Vyhořelá společnost* In: *Vyhořelá společnost*, s. 65.

⁴⁵ Han. Hluboká nuda In: *Vyhořelá společnost*, s. 20.

Mezitím, co bude svou kořist konzumovat, musí dávat pozor, aby jí například jiná šelma potravu nesebrala či nezaútočila na mláďata. „Nejenom multitasking, nýbrž také počítačové hry a další obdobné aktivity kultivují širokou, avšak povrchní pozornost, jež se podobá *bdělosti divokého zvířete*.“⁴⁶ B. Ch. Han se snaží říct, že člověka charakterizuje odstup, pozastavení. Zde se rodí myšlení. Teoretická činnost vyžaduje soustředění. Bez této roviny se člověk pak přibližuje k zvířeti. S tím souvisí pojem mobbing. Pojem mobbing se odvozuje od slova mob, které nacházíme především u zvířat. Používá se například, když zvířata hromadně napadnou jiné zvíře. Tato problematika se přenesla k lidem a na jejich pracoviště. Zde už pracujeme s pojmem mobbing, což znamená jakýkoliv druh šikany na pracovišti, obtěžování či psychické zneužívání. Stále je to však: „perzistentní negativní sociální chování, které je systematicky zaměřeno na některé zaměstnance/kyně a které ústí ve viktimizaci těchto zaměstnanců/kyň a obvykle také v jejich vynucený odchod z pracoviště.“⁴⁷ Toto chování se musí opakovat (např. každý den, každý týden, ...), být dlouhodobé a původce musí svůj tlak zvyšovat. Pokud se nebudou výše zmíněné projevy chování objevovat, nemusí se nutně jednat o mobbing, ale může to být jen nepovedený vtip na pracovišti.

Znamená to, že se dnešní společnost navrácí k animálním rysům. Vzniká zde určitá paralela mezi lidským a zvířecím chováním. Vracíme se zpět do doby animální? Zhorší se tímto způsobem naše chování ještě více?

3.2 Pozdně moderní subjekt výkonnosti

Subjekty výkonnosti můžeme datovat přibližně do 20. a 21. století. Subjekt výkonnosti pracuje efektivněji a rychleji než subjekt poslušnosti, avšak zůstává stále subjektem disciplinovaným, jen má disciplinární stádium za sebou. Je to z toho důvodu, že člověk už nemá nad sebou cizí osobu, která by ho vykořisťovala, nyní si za tím ta osoba stojí sama.

V dnešní době se člověk cítí svobodný díky tzv. paradoxní svobodě. Ta se vyznačuje tím, že kolem sebe máme mnoho věcí, které „můžeme“. Nestojí před námi žádné zákazy nebo příkazy jako v době, kdy vládla disciplína. Nyní jsou naše možnosti otevřené a široké a my pak nevíme, co dělat dřív. Proto pracujeme stále více a sami sebe vykořisťujeme. Je to však efektivnější než vykořisťování jinou osobou, jelikož nás právě doprovází pocit paradoxní svobody. Tím, že již nedokážeme od sebe odlišit vykořisťovaného a vykořisťovatele, mění se tento tlak v násilí. V realitě jsme schopni se vykořisťovat až do té doby, kdy dojde k úplnému

---

⁴⁶ Han. Hluboká nuda In: *Vyhořelá společnost*, s. 21.

⁴⁷ Zábrodská, Květoň. Šikana na pracovišti v prostředí českých univerzit: výskyt, formy a organizační souvislosti In: *Sociologický časopis*, s. 645.

vyhoření osobnosti. Při tomto procesu dochází k rozvoji autoregresivity, která může vést až k sebevraždě.

I když je subjekt výkonnosti sužován tlakem, je nutno říct, že kvalita života se zlepšila. V disciplinární době jsme nesměli dělat nic nad rámec možností, vše jsme měli přesně nastavené. V dnešní době se hodně věcí změnilo. Například ženy mohou volit, můžeme svobodně cestovat či v obchodě si můžeme koupit co chceme a potřebujeme. Samozřejmě je tu stále ten skrytý osten, kdy může dojít až ke zmíněnému vyhoření osobnosti, ale není tolik viditelný.

„Subjekt výkonnosti totiž konkuruje sám sobě a dostává se pod destruktivní tlak, jenž jej nutí, aby neustále překonával sám sebe, aby doháněl svůj stín.“⁴⁸ Stále máme tendence být lepší a lepší, ale už nehledíme na to, co nás to stojí. Tlačíme na sebe jak fyzicky, tak psychicky. „Psychická onemocnění společností výkonu nejsou ničím jiným nežli patologickými projevy této paradoxní svobody.“⁴⁹ Tato paradoxní svoboda ve spojení s přemírou práce dohání jednotlivce společnosti výkonu, k již výše zmíněným psychickým poruchám.

Nyní tedy nepracujeme, protože bychom museli, jak tomu bylo v disciplinární společnosti, ale protože v tom vidíme určitý typ svobody. Můžeme si dělat co chceme a kdy chceme. Přináší nám to určitou formu potěšení, že jsme svobodní. Práce je pro nás aktuálně uspokojující a dělá nás „šťastnými“. Jak popisuje subjekt pozdě moderní společnosti sám autor: „Naslouchá především *sobě samému*. Má se přece stát podnikatelem sebe samého.“⁵⁰ Člověk totiž v tento moment poslouchá jen tu část duše, která je orientovaná na výkon. V této době totiž už musíme naslouchat sami sobě, abychom mohli správně realizovat projekt sebe samého. To znamená, že už nejsme nikomu podrobeni. Musíme se osvobodit, abychom byli schopni pracovat na projektu. Pokud ale jedinec nedbá na své psychické zdraví, může se stát, že nejenže bude trpět různými poruchami, ale může dojít i k výše zmíněné sebevraždě. „Projekt se mění v *projektil*, jenž subjekt výkonnosti vysílá proti sobě samému.“⁵¹

3.2.1 Mezilidské vazby

Člověk má odjakživa potřebu někam patřit, být něčeho součástí. To se týká jak pracovního, tak osobního života. Problém je v tom, že člověk, jakožto pozdě moderní subjekt výkonnosti, tuto potřebu svým způsobem nedokáže naplnit. Děje se tak z důvodu, že trpí

---

⁴⁸ Han. Vyhořelá společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 64.

⁴⁹ Han. Za horizontem disciplinární společnosti In: *Vyhořelá společnost*, s. 19.

⁵⁰ Han. Vyhořelá společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 54.

⁵¹ Han. Vyhořelá společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 65.

depresemi či jinými formami smutku. B. Ch. Han v tomto ohledu od sebe odlišuje depresi, smutek a melancholii. „Smutek se vyznačuje především silnými libidinózními vazbami na nějaký objekt, zatímco depresi tato vazba úplně chybí, je nezacílená. Co se týče melancholie, tak té předchází zkušenost nějaké ztráty.“⁵² Deprese nám znemožňují navázání a trvání dlouhodobých, intenzivních vztahů. Je fakt, že člověk v depresi má tendence přetrhávat všechny vztahy, které má, aby mohl být sám. Když jsme smutní, děje se tak z důvodu, že jsme přišli o nám blízký objekt a chybí nám.

Dle polské farmaceutické společnosti Vipfarm je deprese „psychické onemocnění, které charakterizuje změna nálady, nevykonnost, snížený pocit energie, ztráta zájmů a aktivit, zhoršená soustředěnost a z toho vyplývající zhoršení paměti; uzavírání se před okolím, přemýšlení o smrti a někdy pokusy o sebevraždu.“⁵³ Depresi v dospělosti trpí častěji ženy než muži. Deprese mohou mít mnoho podob – například poporodní, syndrom vyhoření nebo deprese může být jednou z fází bipolární afektivní poruchy.

Libidinózní energie⁵⁴, která nám zbyde, spotřebuje člověk převážně pro sebe. Zbytek se později rozděljuje mezi letmé vztahy – například na sociálních sítích. Zde máme povětšinou hodně přátel, které většinou moc neznáme. Tím pádem nás nestojí moc energie si je zachovat. To je pro pozdě moderní subjekt výkonnosti dostačující. Časem se samozřejmě i tito přátelé mění, ale těmto lidem to nevadí. Nemají potřebu truchlit, spíše jen uvolňují místo jiným dočasným „přátelům“. „Funkcí „přátel“ v sociálních sítích je v první řadě stupňovat narcistní prožívání sebe sama, a to tak, že podobně jako konzumenti věnují pozornost našemu *egu vystavenému* jako nějaké zboží.“⁵⁵ Lidé si zde vzájemně jen prohlíží svá vystavená *ega* a nutí je narcistně prožívat vlastní osoby.

Další možnost, jak charakterizovat dnešní společnost je skrze termín *transparence*. Zde je klíčovým slovem *transparentnost* či *transparence*. „Je hlasitě vyzýváno zejména v souvislosti se svobodným šířením informací.“⁵⁶ Šířit informace v dnešní době totiž můžeme kdekoliv a kdykoliv. Mohou to být například zprávy či příspěvky na sociálních sítích či klasická osobní konverzace.

---

⁵² Han. Vyhořelá společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 60.

⁵³ Deprese In: Vipfarm [ONLINE] Dostupné z <<https://vipfarm.cz/deprese>> [cit. 27.4.2023].

⁵⁴ Libido = součást ID, pohon veškerého našeho chování, představuje psychickou i sexuální energii; Sigmund Freud In: Internet Encyclopedia of Philosophy [ONLINE] Dostupné z <<https://iep.utm.edu/freud/>> [cit. 26.3.2023].

⁵⁵ Han. Vyhořelá společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 61.

⁵⁶ Han. Pozitivní společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 73.

Jak bylo již zmíněno výše, dnešní společnost se již jeví jako pozitivní. Vytlačuje negativitu. Proto i společnost transparence zařazujeme mezi pozitivní. Transparentní jsou totiž všechny věci, které jsou zbaveny negativitou. „Transparentním se stává takové jednání, které se stává *operativním*, které se podřizuje procesu kalkulace, řízení a kontroly.“⁵⁷ Transparence se musí tzv. pružně fungující a kontrolující činností. Vše se musí rozložit na primární a stejné části.

Transparence prochází všemi sférami našich životů. Nelze ji zasadit jen do některých okruhů. Dala by se popsat jako systémový tlak, který podrobuje společnost velkým změnám. Díky tomuto procesu se stává dnešní společnost ještě více výkonnější. Je to proto, že věci ještě více zrychluje. Tím pádem i odbourává vše negativní. Negativita totiž nepřipouští stejnost. „Komunikace dosahuje své maximální rychlosti tam, kde stejné odpovídá na stejné, kde dochází k *řetězové reakci stejného*.“⁵⁸ Tím, že dopřejeme společnosti zvyknout si na stejné, vznikne řetězová reakce stejného. Když známe možný proces i jeho odpovědi, umožní se nám tak zrychlit náš pracovní proces, jako je tomu například u komunikace. Tímto způsobem z jednotlivých lidí utvoříme pouze prvky v systému. Naučíme je, jak být mechaničtí a operativní. Proto zde vzniká násilí transparence. Nutí lidi zbavit se jejich privátní sféry. Nemůžou být jen sami se sebou a uchovat si nějaký kousek tajemství. To transparence nepřipouští. „Spontaneita, nahodilost a svoboda, které jsou hlavními charakteristiky života, nepřipouštějí žádnou transparentnost.“⁵⁹

Jak již bylo zmíněno výše, společnost transparence řadíme do pozitivní společnosti. To se dá převést i do virtuálního prostředí. Byla řeč o komunikaci. Komunikace funguje lépe, když je pozitivní. V případě, že to uvedeme do příkladu Facebooku, je to to samé. Když stiskneme tlačítko „like“, ve smyslu líbí se mi, pravděpodobně budu mít více přátel a tím pádem i lepší komunikaci s nimi. Z tohoto důvodu zde nejspíš ani nenajdeme tlačítko „dislike“, ve smyslu nelíbí se mi. Snažíme se vytlačit negativitu, která brání v plynulé komunikaci.

4 Digitální roj

V dnešní době se, můžeme říci, všichni pohybujeme v tzv. digitálním roji. Dle Marshalla McLuhana „žijeme dnes v elektronickém věku, kdy se jen snažíme zachytit data, která k nám přicházejí elektrickou rychlostí a zahlcují nás. Toto nové digitální prostředí jen mechanizuje staré industriální prostředí a vytváří něco nového, co nám ze začátku může připadat jako

---

⁵⁷ Han. Pozitivní společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 73.

⁵⁸ Han. Pozitivní společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 74.

⁵⁹ Han. Pozitivní společnost In: *Vyhořelá společnost*, s. 75.

zkažené, ale ve skutečnosti jen přeměňuje starý věk v uměleckou formu.“⁶⁰ McLuhan tvrdí, že dnešní doba za pomoci digitálního prostoru proměňuje staré prostředí a usnadňuje nám život. Nemusíme si nosit v aktovce sto papírů, zápisník, tužky a propisky – dnes je to nahrazeno jednou taškou s notebookem. „Avšak nové technologie mění svoji předchůdkyni v uměleckou formu. Když se objevilo písmo, Platón změnil starý orální dialog v uměleckou formu.“⁶¹ Což znamená, že s nástupem moderních technologií postupně přeměňujeme papíry a tužky v uměleckou formu.

Digitální prostor je něco, co všichni vyhledáváme a co nás spojuje. Mohou to být například již zmíněné sociální sítě či pouhý e-mail nebo SMS. Jednoduše potřebujeme kontakt s jinými lidmi. Z druhého pohledu to nemusí být jen za účelem osobní komunikace, ale za účelem pracovním. Můžeme být „online“ i z důvodu různých pracovních meetingů.

Zaměříme se více na sociální sítě. Ideálním příkladem je Facebook. Má své klady i zápory, jako každá jiná sociální síť. Mezi klady můžeme zařadit již zmíněný kontakt s druhými lidmi, které jsme dlouho neviděli, nebo i viděli, ale jen chceme kontakt nadále udržovat. Mezi zápory patří například značná časová náročnost, i když nám to nemusí tak připadat. Facebook nosíme neustále s sebou – jak na mobilu, tak na počítači. Z tohoto důvodu není nikdy problém zkontrolovat, co je nového. Nebo jen při dlouhé chvíli někomu napsat či někomu dát velmi oblíbený „like“. Tím vyplývá další zápor tohoto trendu. Jsme závislí na reakcích druhých lidí, častokrát i našich přátel. Ať už těch virtuálních či osobních. Všem se chceme prezentovat jen v tom nejlepším světle. Jen v tom světle, co by dostalo „like“. Nikdo nechce představovat svůj život, který zrovna nemusí být úplně nejlepší – sedíme jen doma u televize s brambůrkami. To by pravděpodobně dostalo „dislike“, i když to dělá většina lidí, ale nikdo to nechce přiznat. A koneckonců „dislike“ nikdo nechce, chceme vše pozitivní. Dalším se záporů se může jevit stalking, kde se může kdokoliv vydávat prakticky za kohokoliv a nikdo nemusí nic vědět. Určitě existuje mnoho falešných profilů, za kterými se prezentují lidé, kteří jen někoho sledují či se snaží dostat citlivé informace a ty pak svým způsobem zneužít. To pak samozřejmě vede k různým trestným činům.

B. Ch. Han v této problematice pracuje s pojmy respekt a anonymita. Aby na sociálních sítích fungoval alespoň malý respekt a anonymita je velmi těžké dokázat, jelikož se jedno s druhým vylučuje. S tím souhlasí i autor, když říká že: „Anonymní komunikace, kterou

---

⁶⁰ Marshall McLuhan, *Jak rozumět médiím*, s. 9.

⁶¹ Marshall McLuhan, *Jak rozumět médiím*, s. 9.

digitální médium stimuluje, respekt masivně odbourává.“⁶² Jak bylo zmíněno výše, když máme možnost se schovat za jinou identitu, jakýkoliv respekt automaticky odpadá. Už jen fakt, že si tvoříme jinou identitu znamená, že nechceme, aby si náš projev někdo spojoval s naším jménem. Musíme zůstat *anonymní*. K anonymitě se zde váže pojem, se kterým B. Ch. Han pracuje, a to *shitstorm*. Jako *shitstorm* popisuje právě anonymní, většinou negativní reakci na cokoli v digitálním prostoru. Tím, že je anonymní, postrádá jakýkoliv respekt, a tak pak vypadá i jeho forma. „Kde se však vytrácí respekt, tam vzniká ohlušující *shitstorm*.“⁶³ Han z toho vyvozuje, že dnešní společnost žije bez vzájemného respektu. V případě, že jedinci na sebe v digitálním prostoru jen útočí *shitstormy*, nemůže zde vznikat respekt.

Shitstorm se dostal i do německého slovníku poté, co ho použila Angela Merkelová ve veřejné debatě v roce 2013⁶⁴. Od té doby je to již standardně používané slovo. V článku *The construction of anger in comments on the public behavior of members of the social elite in Chile*⁶⁵ (Vznikání hněvu v komentářích veřejného chování členů elity v Chile) můžeme vidět, že *shitstormy* mají mnohem větší přesah než jen někoho urážet na Facebooku, protože dotyčného nemáme zrovna v oblibě. Tato problematika se týká i výše postavených činitelů, kteří si například nechtějí zhoršit svou image či naopak chtějí poškodit někoho jiného. Jak uvádí autoři článku: „Povaha pouličních demonstrací, jak je známe, se změnila s nástupem internetu. Dnes jsou nahrazena tradiční masová shromáždění, která chodila demonstrovat máváním vlajkami, máváním protestními cedulemi a skandováním. Digitální aréna umožňuje občanům virtuální prostor, kde mohou zpochybnit monopolní kontrolu privilegovaných společenských elit.“⁶⁶ Dnes se samozřejmě můžeme také zúčastnit demonstrace, ale už to nemá takovou sílu jako v minulosti. Kdysi lidé neměli jinou možnost, jak přednést svůj nesouhlas. Na demonstraci nám totiž nikdo anonymitu nezaručil. *Shitstorm* má tu výhodu, že je anonymní. Můžeme kritizovat kohokoliv, cokoli, kdykoliv, a ještě k tomu budeme anonymní. Jako výhodu autoři shledávají, že pomocí sociálních sítí se otevírají témata, kterým kdysi nebyla

---

⁶² Han. Bez respektu In: *Vyhořelá společnost*, s. 137.

⁶³ Han. Bez respektu In: *Vyhořelá společnost*, s. 140.

⁶⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=j2xJdGGlrHo>

⁶⁵ Arancibia, Montecino, *The construction of anger in comments on the public behavior of members of the social elite in Chile*

⁶⁶ The nature of street demonstrations as we knew them has changed radically with the emergence of the Internet. At present, a keyboard has replaced traditional massive gatherings taking up the streets to demonstrate by waving flags, brandishing protest signs and shouting chants of protest. The digital arena provides citizens with a virtual space to challenge the monopolist control of privileged social elites.; Arancibia, Montecino. *The construction of anger in comments on the public behavior of members of the social elite in Chile*, s. 597.

věnována pozornost. Uvádí zde příklad spor mezi chilskou elitou a běžnými občany, kteří vznesli odpor vůči jejich praktikám.

Podle mého názoru je velmi pravděpodobné, že obyvatelé v Chile nemají ani dnes možnost vznést protest. Veřejné shromažďování je zde problematické a demonstrace taktéž. Proto se problematika vyjadřování nesouhlasu přenáší do digitálního prostoru a mohou vznikat i shitstormy. Otázka, jestli i v případě chilské společnosti se stále jedná o shitstormy, když prakticky nemají jinou možnost, jak vyjádřit svůj nesouhlas, je těžká. K Hanovskému pojetí shitstormů to má velmi blízko. Stále, jako u shitstormů B. Ch. Hana, se bude jednat o nadávky či vulgarismy. Rozdíl můžeme najít pouze v pojetí. V případě chilské společnosti bude pozitivní, jelikož občané jen vyjadřují svůj názor a pravděpodobně si žádají změnu. V případě Hana bude negativní, jelikož cílem shitstormu je někoho slovně napadnout, urazit a sdělení shitstormu je většinou bez obsahu. Může se například jednat jen o již výše zmíněný vulgarismus. Tento článek přináší zcela novou perspektivu na shitstorm a ukazuje, že nemusí být vždy jen negativní, jak se domnívá B. Ch. Han, ale i pozitivní, protože některým lidem nezbyvá nic jiného než využít virtuální prostor pro vyjádření.

Dnešní společnost, která se schovává za obrazovkami, se nazývá *digitální roj*. Digitální roj představuje shluk nahodilých jedinců, kteří právě využívají svá moderní zařízení. Tito lidé se podle autora nazývají *homo digitalis*. Han si rád hraje se slovy a vytváří nový název pro tuto generaci, opět trochu provokativní. Roj vzniká stejně rychle, jak opět zaniká. B. Ch. Han srovnává digitální roj s davem. Rozdíl tkví v tom, že digitální roj nemá duši, tudíž nemůže být dav, a v tom, že roj má natolik důležitou anonymitu. Anonymita je zde důležitá, jelikož izolovaný jedinec, který například na internetu vystupuje jako člen roje, stále zůstává skrytý. Je to pouze anonymní někdo. Dohromady netvoří společný hlas, netvoří žádné *my*. Nikdo ve skutečnosti neví, kdo to přesně je. *Homo digitalis* se ani nikde neshromažďují, nemají potřebu se družít a vytvářet jednotný hlas. „Představují zvláštní druh *nakupení bez shromáždění* [...] *množství bez niternosti*, bez ducha či duše.“⁶⁷ Nakupení bez shromáždění si můžeme představit na internetu. Jedinci se sice zde virtuálně nakupují, ale ve skutečnosti netvoří vůbec žádné shromáždění. B. Ch. Han tuto skutečnost ještě podporuje japonským slovem *hikikomori*, které označuje převážně jedince v období adolescence, který jen vysedává v pokoji v bytě u svých rodičů a izoluje se od společnosti. Nemá moc přátel, většinu svého času jen spí nebo se věnuje sledování televize či hraje počítačové hry. „Jsou to izolovaní, osamělí *hikikomori*, kteří

---

⁶⁷ Han. V digitálním roji In: *Vyhořelá společnost*, s. 147.

vysedávají o samotě před monitorem.“⁶⁸ Jeví se zde otázka, jestli ještě v dnešní době *hikikomori* existují. Zde bych polemizovala s B. Ch. Hanem, neboť dnes si každý neustále nosí v kapse svůj smartphone a už pravděpodobně nebude mít potřebu jít domů k počítači a izolovat se od druhých. Počítačové hry celkově už nejsou dnes moc velkým trendem, a tak můžeme předpokládat, že B. Ch. Han se opět snaží vytvořit negativní náhled na dnešní mládež, aby podpořil svou teorii, že moderní technologie nejsou dobré.

Naproti tomu dav potřebuje mít ducha či duši, jelikož je sjednocující. Lidé v davu postrádají anonymitu a tvoří jeden společný hlas. Masa proto využívá i různé prostředky, které jí umožňují se sjednocovat a shromažďovat. Mohou to být různá společenská místa jako například náměstí či stadióny.

4.1 Dopisová a elektronická komunikace

Nyní se podíváme na novou charakteristiku od B. Ch. Hana, ve které řeší problematiku informací na internetu, ale pro lepší vyplynutí obsahu zde srovnáme i komunikaci, která probíhá buď online nebo pomocí dopisů. V dnešní době, obzvlášť na sociálních sítích, od sebe nelze odlišit příjemce a odesílatele zpráv. Všichni jsme všechno. „Účastníci komunikace dnes informace nekonzumují pouze pasivně, nýbrž je také sami aktivně generují. Každý je zároveň odesílatelem i příjemcem, konzumentem i producentem.“⁶⁹ Když zůstaneme u již zmíněného Facebooku, zde všichni pasivně přijímají informace, když jen popojíždí prstem nahoru a dolu a sledují například fotografie či různé příspěvky ostatních. Aktivně se poté zapojují třeba různými komentáři či velmi oblíbeným tlačítkem „like“. Avšak nejdůležitější aktivní činnost je tzv. „postování“ vlastních fotografií a chlubení se, co se nám zrovna povedlo či kde jsme byli. Zkrátka sdílení toho, co dostane „like“ a bude se všem líbit. Jelikož když se to všem líbí, proudí pozitivní energie a komunikace nevázne. Tím pádem jsme v komunikaci příjemci i odesílatelé.

S fenoménem digitálního světa souvisí, že informace, které produkujeme naprosto všichni, nejsou vůbec nijak filtrovány. Každý sdílí na svůj profil, co chce, kdy chce a s kým chce. Může se jednat o fotografie, názory či různé větší publikace. S tím pak samozřejmě mohou souviset všelijaké důsledky pro producenty těchto informací. „Dnes chce být každý přítomen přímo a své mínění *prezentovat* bez jakéhokoliv prostředníka.“⁷⁰

V případě, že bychom chtěli srovnat komunikaci digitální a osobní, vznikne nám zde mnoho rozdílů. V osobní komunikaci se prolínají dva typy komunikací: verbální a neverbální.

---

⁶⁸ Han. V digitálním roji In: *Vyhořelá společnost*, s. 147.

⁶⁹ Han. Bez respektu In: *Vyhořelá společnost*, s. 138-139.

⁷⁰ Han. Demedializace In: *Vyhořelá společnost*, s. 152.

Verbální obsahuje mluvené či psané slovo, používáme k ní řeč. Zatímco neverbální se vyznačuje gesty, mimikou nebo řečí těla. Zkrátka zde máme přímý kontakt s jinou osobou. V porovnání s digitální komunikací zde žádné takové prvky nejsou. V digitálním prostoru pouze sedí dva nebo více jedinců za svým počítačem a jen něco bezmyšlenkovitě píšou. Nenajdeme zde žádný fyzický kontakt. Nemůžeme ani pomocí neverbální komunikace zjistit, jak se daný jedinec cítí nebo co nám doopravdy říká. Pro dnešní dobu je to jen pohodlnější a efektivnější způsob než se někde s někým scházet. Tím, že už se dnešní komunikace přesouvá spíše na digitální rovinu, vyhýbáme se vlastně realitě. Společnost výkonu už na to nemá čas ani trpělivost. Musí se věnovat svému zdokonalování. „Takto se digitální komunikace stává stále méně tělesnou a stále více přichází o tvář.“⁷¹ Je to zapříčiněno tím, že když nás nikdo osobně nezná, na internetovém profilu se můžeme stát kýmkoli – být anonymní – tím pádem bez tváře.

Výraznější rozdíly jsou mezi dopisovou a internetovou komunikací. U dopisové komunikace známe odesílatele i příjemce. Vždy šel dopis od jednoho člověka ke druhému. Znali jsme ho nebo jsme věděli, kam se obrátit, kdyby nastal jakýkoliv problém. Jakmile se přesuneme do virtuálního prostředí, odesílatele znát můžeme, ale i nemusíme a ani nevíme, kam popřípadě směřovat naše dotazy, kdyby nás daná osoba poškodila. Existují zde i jiná pojetí temporality. Dopis píšeme dlouho, velmi pracně a pečlivě si rozmýšlíme, co do něj napíšeme. Také dbáme na určitou formu – aby měl oslovení, stať, rozloučení a aby i hezky vypadal. Po odeslání čekáme, než ho příjemce obdrží, učiní ty samé kroky a odpoví (jestli vůbec odpoví). Pokud odpoví, může to trvat i týden a my už na daný problém budeme nahlížet zase jinými očima než při psaní našeho dopisu. Na druhou stranu, když si s někým chatujeme a daná osoba má zrovna větší množství času, výměna zpráv trvá v řádu sekund. V případě, že je osoba zaneprázdněná, stále nám odpoví do pár hodin či v ten stejný den. Zkrátka už tolik nepřemýšlíme nad tím, co napíšeme, protože s tím člověkem jsme v kontaktu a během pár sekund mu můžeme vysvětlit co potřebujeme či co nás trápí. Píšeme v afektu a bez rozmyslu. Ve finále ani nedbáme na formu. V internetové komunikaci ani nenalezneme žádnou hierarchii. Dopis, který je někomu adresován, například otci, bude mít jinou strukturu než dopis milenci. S tímto souvisí i problematika respektu. Člověka respektuji v případě, že vím, kdo to je (jak se jmenuje) a co udělal (za co ho respektuji). Na internetu se respektu nikomu moc nedostává, jelikož za profilem se může schovávat kdokoliv. B. Ch. Han nejspíš nechce po dnešní

---

⁷¹ Han. Chytrý Hans In: *Vyhořelá společnost*, s. 157.

společnosti, aby se opět vrátila k psaní dopisů, ale spíše spatřuje problém v tom, že dnešní komunikace ztrácí formu a úroveň.

4.2 Štěstí a sociální média?

Podíváme se na problematiku digitálního světa jinak než pohledem B. Ch. Hana. Skupina autorů, která napsala knihu *How the world changes social media*⁷², přišla se zajímavou myšlenkou, jestli sociální sítě mohou učinit lidi šťastnými. Hned na to navazují odpovědí, že to rozhodně není lehká otázka na zodpovězení, ale určitým způsobem ovlivňují emoce lidí. Figuruje zde mnoho aspektů, podle kterých mohou být lidé šťastni. Často to souvisí s kulturními hodnotami, pohlavím či náboženstvím atp. Jak se uvádí v jedné z kapitol: „V posledních pěti letech se v několika populárních zpravodajstvích (včetně časopisů Time, Forbes, The Huffington Post, The New Yorker a The Daily Mirror) citovalo z psychologické studie, která naznačuje, že sociální média mohou zvyšovat depresi, nespokojenost, žárlivost, negativní náladu, která se projevuje v souvislosti se sociálními sítěmi a osamělost.“⁷³ Tato citace potvrzuje již výše zmíněnou myšlenku. Myslím si, že když na Facebook budeme sdílet pouze to pozitivní, co v ostatních může vyvolat závist, nám sice bude dělat dobře, ale ostatním už nemusí. Vždy se najdou lidé, kteří nám například tu dovolenou u moře v Zanzibaru přát nebudou či budou jen tiše závidět. To u nich může vést až k depresi, že oni nikam nepoletí, budou smutní a osamělí. Někoho však může činit šťastným to, že bude porovnávat své fotografie s fotografiemi někoho jiného. Konkrétně, že například on procestoval nějaké země, co jeho známý nestihl. Šťastnými také může lidi činit to, že si s někým chatují. Pocit, že nejsme sami a tvoříme si plány je uspokojující. „Facebook dokonce provedl vlastní kontroverzní studii, která zjistila, že když se uživatelům zobrazovaly příspěvky s více pozitivními slovy, obsahovaly jejich příspěvky více pozitivních slov; když se jim zobrazovaly příspěvky s méně těmito slovy, obsahovaly i jejich vlastní příspěvky méně takových slov.“⁷⁴ Fakt, že když budeme působit na podvědomou stránku člověka, tak se to zobrazí i v jeho jednání, je velmi zajímavý. Z mého úhlu pohledu to nebyl od Facebooku etický tah. Je šokující, že systém je takto nastaven a má tu možnost s lidmi tímto způsobem manipulovat. Dělat z nich výzkumné vzorky a pozorovat, jak

---

⁷² Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, & Wang. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*

⁷³ Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, & Wang. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*, s. 195.

⁷⁴ Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, & Wang. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*, s. 195.

budou reagovat dál. Podle mého názoru tito lidé ani neví, že by se účastnili experimentu a ani se to nedozvěděli po skončení a vyhodnocení výsledků.

Dalším rozebíraným tématem je romantika na sociálních sítích. „Je to pozitivní jak pro stydlivé lidi, kteří mají možnost skrýt své nejistoty za obrazovkou, tak pro společenské, kteří mají přístup k více lidem a mohou navázat méně viditelné komunikační kanály s potenciálem pro aféry.“⁷⁵ Stydliví lidé se snáze seznamují na sociálních sítích nejen protože schovávají své nejistoty, ale i proto, že to mohou mít v povaze. Raději vyčkají, než někdo osloví je, než aby navazovali kontakt první. Poté se lépe komunikuje, když už vědí, že o ně má druhá strana taktéž zájem a jen se nevnucují. „Lidé v mnoha našich terénních pracovištích naznačili, že seznamovací aplikace často skutečně vedou k dlouhodobým vztahům a pomáhají jednotlivcům překonávat nejrůznější omezení, úzkosti a překážky, které brání navazování vztahů mimo internet.“⁷⁶ Přímý výzkum pro tuto tezi neexistuje, avšak ze zkušenosti zkoumaných vyplývá, že se dokázali seznámit přes sociální sítě či různé aplikace.

Dále je v kapitole rozebírán stres. Stres se sociálními sítěmi jednoznačně souvisí. V případě, že máme Facebook, jsme ve stresu prakticky pořád. Stačí jen pozorovat příspěvky ostatních lidí, kteří dělají něco zajímavějšího než my a už můžeme být smutní, podráždění či ve stresu. V knize je dodán i příklad kdy „úředník z továrny Da Fei, v jižní Číně popisuje, že ho kolegové vyhodili ze skupiny na WeChatu jako poslední kapku, která ho přiměla dát výpověď a opustit město.“⁷⁷ Člověk by řekl, že toto přeci nemůže být žádná tragédie. Avšak pro člověka, který svou prací žije, to doslova tragédie je. Jestliže úředník neměl dobré vztahy se svými kolegy na pracovišti, tak se s nimi bavit nemusel, ale stále byl alespoň součástí té online skupiny. Poté však, co se zbořila i tato virtuální skupina, ho už v práci ani ve městě nic nedrželo a mohl odejít hledat pozitivnější místo, kde by se stresu zbavil. Toto je důkazem jak silně nás a naše emoce ovládají sociální sítě. Jakmile se nám rozpadne sociální skupina, skončí i kousek „sociálního“ nás.

V závěru celé úvahy se autoři zabývají obecnou rovinou štěstí na sociálních sítích. „Tvrdí, že lidé, kteří jsou méně šťastni na sociálních sítích, mohou mít nepříjemné předešlé zkušenosti

---

⁷⁵ Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, & Wang. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*, s. 201.

⁷⁶ Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, & Wang. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*, s. 201.

⁷⁷ Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, & Wang. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*, s. 202.

na internetu, jako například pronásledování či obtěžování bývalého partnera.⁷⁸ Pro tuto problematiku se dá použít pojem stalking, kdy nás někdo tajně sleduje nebo nás kontaktuje, i když o to nemáme zájem. V dnešní době, obzvláště pomocí sociálních sítí, kde si můžeme vyhledat koho chceme. Je to jeden z nebezpečných aspektů života na sociálních sítích.

Autoři nechávají otázku, zda sociální sítě činí lidi šťastnějšími, spíše otevřenou. Nelze na ni totiž nabídnout jednoznačnou odpověď. Zamýšlí se nad tím, že bychom měli spíše pomocí sociálních sítí zkoumat co pro lidi znamená štěstí, jak ho vnímají a jak ho vyjadřují. Z čehož vyplývá, že vlastně samostatná sociální média sama o sobě nám žádné štěstí nepřinášejí. Mohou být jen prostředkem, jak štěstí dosáhnout. Samozřejmě každý vnímá sociální média jinak, a proto nemusí člověk cítit pocity štěstí hned v okamžiku, kdy si založí Facebook. Pro někoho sociální média neznamenají vůbec nic a štěstí či neštěstí mu nepřinášejí.

4.3 Člověk poklepávající

Jedním z fenoménů dnešní doby, dle B. Ch. Hana, je poklepávání na displeji smartphonu. Smartphone si v dnešní době nosíme každý neustále u sebe a věnujeme se mu, jak nejvíce to jen jde. Člověka, který se takto chová, nazývá Han *homo digitalis*. Jedním z prvků, jak charakterizovat *homo digitalis*, je již zmíněné poklepávání. Nejčastěji poklepáváme na smartphone, ale nevylučuje se ani počítač. „Digitální věk není věkem zahálky, ale věkem výkonu.“⁷⁹ Tím, že můžeme poklepávat kdykoliv a kdekoliv, nemáme už čas na zahálku a nutí nás to opět k výkonu. Mohli bychom říct, že i během pracovní činnosti přeci máme pauzu, abychom si odpočinuli, ale stále jen to jen součástí pracovního procesu. Stejně tak relaxace je pouze součástí pracovního procesu, protože jde jen o to, aby se tělo zregenerovalo a my mohli jít opět pracovat. Z druhého úhlu pohledu, jestliže budu mít svůj smartphone při ruce i během pracovní doby, mohu jen slepě poklepávat a nevěnovat se své pravé práci, bude mě to od ní zdržovat. Proti tomu se dnes již striktně bojuje a většina zaměstnavatelů se snaží pomocí směrnic držet své zaměstnance v mezích čistě pracovních věcí. V případě nedodržení je mohou postihnout peněžní sankce nebo personální postihy ve formě napomenutí. Je škoda, že dnešní společnost neodkáže rozlišit svůj osobní čas a čas pracovní. Okrádáme se tímto způsobem o volný čas, jak říká B. Ch. Han *jiny čas*. Čas, který budeme věnovat jen sami sobě a nebudeme přemýšlet nad prací či úkoly, které nás ještě čekají.

---

⁷⁸ Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, & Wang. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*, s. 202.

⁷⁹ Han. Od jednání k poklepávání na displeji In: *Vyhořelá společnost*, s. 168.

Člověk, který v dnešní době jen poklepává prstem u toho musí umět i dobře počítat. Odvíjí se to od toho, že čím vyšší čísla na sociálních sítích máme, tím jsme oblíbenější či lepší. Příkladem mohou být počty „to se mi líbí“ na fotografiích, počet přátel na Facebooku či počet sledujících na Instagramu. To, co se dá spočítat je dobré a hodí se do dnešní doby, to, co se nedá spočítat a kvantifikovat, jako by nebylo. Není to pro nás dobré, protože nemůžeme pak někomu říci, že máme více sledujících či více „to se mi líbí“.

„Dnes jsme sice osvobozeni od nadvlády strojů industriální éry, které nás zotročovaly a vykořisťovaly, avšak digitální aparáty s sebou nesou nový tlak, nový druh otroctví.“⁸⁰ Toto otroctví spočívá v tom, že si s sebou neustále nosíme mobilní telefon či notebook. Kvůli tomu se náš pracovní prostor rozšiřuje na celou zemi. Pracovat můžeme kdekoliv a kdykoliv. I když se to třeba nezdá, tak si „jen tak“ poklepáváme-projíždíme e-maily nebo sledujeme zprávy, jak se pohybuje trh a už pracujeme. V době minulé bylo přesně vyhrazené místo, kam se chodilo pracovat. Většinou to byla továrna či nějaká kancelář a byl přesně vyhrazený čas jak na práci, tak na přestávky. Tomu už tak dnes není. Nemůžeme rozlišit čas a prostor pracovní a nepracovní. Z tohoto důvodu už ani nemůžeme práci uniknout. Jak říká sám autor: „Každý si své pracovní místo nosí s sebou jako pracovní tábor.“⁸¹

V rámci digitální éry pracuje B. Ch. Han s pojmem *Google glass*⁸². *Google glass* můžeme popsat jako virtuální brýle, které nám zprostředkovávají přístup k internetu. Díky nim máme široký rozhled po celém digitálním poli. B. Ch. Han tvrdí, že brýle nejsou nástroj, se kterým bychom pracovali. Už jsou nám natolik přirozené, jsme s nimi natolik sžití, že už jsou naší součástí. Bereme jako samozřejmost, že je máme a pracujeme s nimi. *Google glass* jsou materiální věc, se kterou můžeme pracovat. D. B. Forinash popisuje *Google glass* jako: „Innovative wearable technology, a headmounted computer and display worn like traditional eyeglasses.“⁸³ Brýle poprvé vyšly na trh v roce 2013, avšak v roce 2015 je firma Google opět přestala prodávat, aby zlepšila jejich funkce.

Sklo na brýlích je propojeno s mini počítačem, baterií a rámem. S brýlemi můžeme komunikovat stejně jako se smartphonem – buď za pomoci hlasových povelů nebo za pomoci dotyku touchpedu, kde si zvolíme naši další činnost. Každý hlasový povel musí začít slovy „Ok,

---

⁸⁰ Han. Od jednání k poklepávání na displeji In: *Vyhořelá společnost*, s. 168-169.

⁸¹ Han. Od jednání k poklepávání na displeji In: *Vyhořelá společnost*, s. 169.

⁸² Forinash. Google Glass In: *CALICO Journal*

⁸³ Inovativní nositelnou technologii, počítač s displejem, který nosíme na hlavě, jako klasické brýle. Forinash. Google Glass In: *CALICO Journal*, s. 609.

glass“ a pak následuje doplněk věty, podle toho, co zrovna chceme otevřít za aplikaci nebo učinit za krok. Můžeme pokračovat slovy: „listen to...“⁸⁴, „take a picture“⁸⁵ nebo „google...“⁸⁶.

Nevýhodou tohoto digitálního světa je, že jsme přesyceni informacemi. V digitálním prostoru se pohybujeme neustále a řítí se na nás nespočet informací. B. Ch. Han to nazývá informační únavou a její symptomy jsou: „progresivní ochromení analytických schopností, porucha pozornosti, celková nervozita nebo neschopnost nést za něco zodpovědnost.“⁸⁷ Progresivní ochromení analytických schopností znamená, že naše mysl nedokáže roztrždit z velkého toku informací, co je pro nás důležité a co ne. To, že jsme přesyceni informacemi nám v ničem nepomáhá. Stačí nám méně hodnotných a podstatných informací než více bezobsahových informací. B. Ch. Han tím poukazuje na starý problém filosofie, který známe již od antiky. *Polymatheia* – všeznalost nemusí znamenat skutečné vědění. Naopak může být opakem moudrosti. Ta totiž spočívá ve znalosti toho podstatného. Na druhou stranu se zde otevírá otázka, jestli jsme skutečně přesyceni informacemi či jen jestli se nám pomocí rozrůstání digitální sféry jen neotevírají nové možnosti poznání? V době minulé jsme byli omezeni jen na knihy nebo jiné materiální zdroje, které nemusely být vždy a všude k mání. Dnes je povětšinou vše v online podobě a přístup k tomu mají také prakticky všichni. Z toho důvodu si nemyslím, že by digitální sféra měla být vnímána jen negativně, má i své pozitivní stránky.

V předešlých kapitolách jsme se zabírali problematikou kontroly. Nesmíme zapomínat, že kontrola je silně spjatá i s digitálním prostorem. Vrací se nám z disciplinární společnosti, jen v jiné podobě. Každý náš online krok je někde zaznamenán. Vytváříme tzv. digitální stopy. Ať už na něco klikneme, čteme si zprávy či nakupujeme. Reklamy se nám taktéž nezjevují náhodně. Vše se generuje z informací, které jsme si v poslední době vyhledávali. „Každý krok, který učiním lze zpětně vyhledat.“⁸⁸ To, že jsme takto zpětně sledováni může mít negativní i pozitivní efekt. Existuje mnoho případů, kdy se ztratilo dítě, a právě díky mobilnímu telefonu, který mělo u sebe, ho bylo možné dohledat. Negativní náhled na věc však můžeme vidět častěji. Jak bylo řečeno výše, firmy jako Facebook či Google si o nás tajně shromažďují informace a pak nám je vracejí v podobě, aby z toho měli profit. Facebook využívá i funkci, že každý kontroluje každého. Je to vzájemná kontrola, kdy přítel kontroluje přítele, co zrovna dělá a kde se nachází.

---

⁸⁴ Poslechněme si ...; Forinash. Google Glass In: *CALICO Journal*, s. 610.

⁸⁵ Vyfoťme; Forinash. Google Glass In: *CALICO Journal*, s. 610.

⁸⁶ Vyhledejme...; Forinash. Google Glass In: *CALICO Journal*, s. 610.

⁸⁷ Han. Informační únava In: *Vyhořelá společnost*, s. 190.

⁸⁸ Han. Totální protokolizace života In: *Vyhořelá společnost*, s. 199.

Závěr

Digitální svět se stal neoddělitelnou součástí lidského života. Nosíme jej v kapse, vstáváme s ním i usínáme. Je tedy na místě zvážit, jakým způsobem člověka ovlivňuje či zda jej dokonce proměňuje. B. Ch. Han je myslitel, který kriticky promýšlí různé aspekty digitálního světa a snaží se zachytit jeho negativní rysy. Z jeho tezí je cítit silná kritika, ba zdá se, že se domnívá, že současnému člověku digitální svět nic podstatného nepřináší. Jeho kritický a konzervativní postoj má nepochybně souvislost s jeho životem, neboť vyrůstal v Koreji, kde je jiná kultura a v té době ani neměly moderní technologie takový vliv na člověka, jako dnes. Z toho můžeme usoudit, že B. Ch. Han není úplně spokojený s tím, jak vypadá dnešní společnost. Upřednostňuje dopisovou komunikaci před digitální, dbá na rozdělení osobního a pracovního času nebo kritizuje digitální svět. Dle mého názoru chce B. Ch. Han pomocí knihy *Vyhořelá společnost* upozornit na problémy dnešní doby a dovést dnešní společnost k zamyšlení nad tím, jak se chová a jak by se její chování dalo změnit. Například digitální prostor vnímá B. Ch. Han jen z negativní stránky a už nevidí – nebo nechce vidět – tu pozitivní. Můžeme být v kontaktu s lidmi, se kterými se nevidáme tak často, kteří bydlí daleko či jen nemají čas. Každý nemá večer čas usednout ke stolu a napsat dopis. Navíc když se děje něco důležitého, není pro to ani prostor. Smartphony jsou taktéž velkou výhodou dnešní doby. Pravdou však je, že lidé už tolik nedbají na formu své komunikace, hlavně té digitální. Je škoda, že vymizelo oslovení, smysluplný obsah a rozloučení. Dnešní komunikace se odehrává v pár zprávách, často máloslovných a někdy i bezobsahových.

Cílem práce bylo představit společnost pozitivity, kterou rozebírá B. Ch. Han ve své knize, která je souborem esejů, *Vyhořelá společnost*. Pro lepší pochopení tématu jsme pracovali s myšlenkami jiných významných filozofů a jiných autorů, v rámci primární a sekundární literatury, na které sám B. Ch. Han odkazuje ve své knize. Ukázali jsme si, že se společností pozitivity úzce souvisí násilí pozitivity, které je typické pro dnešní dobu. Násilí pozitivity se nejlépe ukazuje na příkladu digitálního světa. Proto je závěr práce věnován modernímu člověku a jaký vliv na něj má digitální prostředí.

Úvodní kapitola nám za pomoci myšlenek M. Foucaulta z knihy *Dohlížet a trestat* představila disciplinární společnost. Dozvěděli jsme se, že disciplinární společnost je založená na disciplíně a trestání. Tyto dvě činnosti jdou spolu ruku v ruce, jedna bez druhé nemůže účinně fungovat. Důležitou roli zde taktéž hrála kontrola. Kontrolování byli všichni a všude. Při jakémkoliv nedostatku přišel na řadu trest. Tresty měly mnoho podob. Kontrole mohl

pomáhat tvar samotné stavby, ve které se jedinci pohybovali, či lidé, kteří na místě pracovali. Vše bylo za účelem efektivitu. Čím více bylo kontroly, tím více bylo odpracováno a tím méně bylo trestů. Tresty zvyšovaly efektivitu. Dalším typickým rysem pro tuto dobu byly zdi nebo ohraničené prostory, ve kterých se subjekt musel pohybovat.

Druhá kapitola se věnovala *Písaři Bartlebymu*, který představoval člena disciplinární společnosti. Kapitola nese příklad, že členem disciplinární společnosti nemusí být jen dělník ve fabrice nebo voják, ale i obyčejný kancelářský člověk. Musí se pohybovat jen mezi čtyřmi zdmi své kanceláře, vzhledově je pohublý a je známý pro svou frázi *I would prefer not to* (já bych, prosím, raději ne). Čeští i světoví překladatelé se s touto frází ztotožňují jinak, a proto i její výklady jsou trochu jiné. Z toho důvodu se kapitola dělí ještě na 3 celky, kdy jeden se věnuje pohledu B. Ch. Hana, druhý pohledu J. Desmarais a třetí J. B. Pontalise. B. Ch. Han si představuje typického jedince, který vzhledem nebude moc přechýlávat, chováním bude nevýrazný, bude mít velmi omezené možnosti a v nějakém ohledu se u jedince projeví zdi či hranice, ve kterých se bude muset pohybovat. J. Desmarais připodobňuje Bartlebyho jednání k pasivnímu odporu. Domnívá se, že Bartlebyho *prefer* znamená, že by *raději* vykonával jinou činnost, než je mu nabízena, ale on přitom sám jinou nenabízí nebo jen neví. J. B. Pontalis s J. Desmarais nesouhlasí a domnívá se, že u Bartlebyho se nenachází žádný pasivní odpor. Tím, že Bartleby odmítá vykonávat svou práci, staví své kolegy do pozice, kdy oni to za něj udělat musí. V tomto ohledu je Bartlebyho chování velmi radikální.

Ve třetí kapitole už je popsáno nosné téma práce – dnešní pozitivní společnost, jak ji popisuje B. Ch. Han. Jedním z možností pozitivní společnosti je společnost výkonu. Zde B. Ch. Han navazuje na myšlenky M. Foucaulta a zdůrazňuje, jak důležitý je výkon pro dnešní dobu. S tímto fenoménem souvisí psychická onemocnění, nejčastěji deprese, jelikož lidé nedokážou rozlišit svůj osobní čas od pracovního a neustále chtějí lepší a lepší výsledky. Další z možností, jak podle B. Ch. Hana můžeme dosáhnout lepších výsledků, je pomocí dopingů. Z toho usuzuje, že se i dnešní společnost může nazvat společností dopingů. Pod dopingem si můžeme představit různé povzbuzovací prostředky či neurostimulanty, které nám pomohou se soustředit na práci a zlepšovat výkon.

Ve čtvrté kapitole, po vysvětlení všech důležitých pohledů, se dostáváme k jednomu z hlavních témat práce – násilí pozitivitu. Násilí pozitivitu se v dnešní době projevuje tak, že se nebojíme vnějšího nátlaku, ale nátlaku zevnitř. Nátlak zevnitř znamená tlak, který si způsobujeme my sami a dovádí nás to k různým psychickým onemocněním, jelikož to naše

duše ani tělo nemůže zvládat. Klademe si na sebe tak vysoké nároky, že nedokážeme odpočívat a v závěru nás to úplně pohltí.

Poslední neméně důležitou kapitolou je Digitální roj. Digitální prostor je virtuální prostředí, ve kterém se v dnešní době pohybujeme všichni. Virtuálním prostředím jsou nejčastěji sociální sítě. Sociální sítě jsou místem, kde chceme mít co nejvíce pozitivních reakcí – „like“, a proto se i navenek prezentujeme, aby to tak bylo. Zkrátka aby bylo vše pozitivní, protože co je pozitivní, to nebrání komunikaci. Nikdo z nás nechce negativní komunikaci či názory druhých. S problematikou digitálního prostoru podle B. Ch. Hana souvisí i shitstorm. Shitstorm je většinou holá věta ve formě nadávky, která má za úkol jiného jedince urazit. V dnešní době je velice využíván, jelikož má výhodu, že je anonymní. I shitstorm je problematika, nad kterou se dá diskutovat, protože nemusí být vždy jen negativní, a proto je do práce vložen i druhý pohled, kdy se může jevit jako pozitivní. V článku *The construction of anger in comments on the public behavior of members of the social elite in Chile* je popsána chilská společnost, která zřejmě nemá jinou možnost, jak vyjádřit svůj nesouhlas než na internetu. V tomto případě to už není negativní shitstorm jako od B. Ch. Hana.

Další kapitola se zamýšlí nad štěstím spojeným se sociálními sítěmi. Z kapitoly *Does social media make people happier?* jsme se dozvěděli, že na sociálních sítích dnes každý lpí. Záleží nám na názoru druhých lidí i na tom, co si o nás myslí. S tím souvisí právě i štěstí. V případě, když máme na Facebooku hodně přátel, kterým se naše příspěvky líbí, můžeme očekávat, že budeme šťastnější, než když tomu bude naopak.

Poslední kapitola navazuje na B. Ch. Hanovy myšlenky o poklepávajícím jedinci. B. Ch. Han totiž připodobňuje dnešní společnost k neustále poklepávajícím. Kontrolujeme si e-mail, Facebook nebo Instagram. Smartphone nepustíme z ruky. Tím si s sebou nosíme i břemeno neustálé práce. Jsme sami sobě vedoucími, kteří říkají, ať ještě vyřídíme jeden telefonát nebo e-mail. S problematikou digitálního prostoru souvisí kontrola, která souvisí s kontrolou zmíněnou od M. Foucaulta. Každý náš online krok je někde zaznamenán a dá se dohledat. Firmy sledují, na co zrovna klikáme a co hledáme, aby poté pro nás mohly tvořit vhodné reklamy a měly profit.

Doba minulá byla závislá na vnějším prostředí a vnější kontrole. Všechny úkony přicházely zvnějšku a nebyla možnost se s někým srovnávat, protože všichni žili v podstatě stejně. Doba dnešní se otáčí a směřuje dovnitř. Všechno přichází zevnitř, z nás samotných. Naše životy si řídíme sami a s růstem popularity sociálních sítí nás velmi ovlivňují i ostatní. Chceme mít vše pozitivní, protože když se nám věci líbí, je nám lépe. Negativní věci jsou jako

překážky, které brání v konverzaci, nechceme je a snažíme se jich zbavit. Raději budeme v kontaktu s člověkem, který nám dá „like“ než s člověkem, co nám bude kritizovat fotografie na Facebooku.

Seznam literatury

Primární literatura:

FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN: 80-86019-96-9.

HAN, Byung-Chul. *Vyhořelá společnost*. Praha: Rybka Publishers, 2016. ISBN: 978-80-87950-05-0.

MELVILLE, Herman. *Bartleby, The Scrivener.: A Story Of Wall-street*. In: *The Piazza Tales*. New York: New American Library, 1993.

Sekundární literatura:

DREYFUS, Hubert Lederer; RABINOW Paul. *Michel Foucault. Za hranicemi strukturalismu a hermeneutiky*. Praha: Herrmann & synové, 2010. ISBN: 978-80-87054-20-8.

MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991. ISBN: 80-207-0296-2.

PONTALIS, Jean-Bertrand. *Negativní přitakání*. In: *ANALOGON 97*. Praha: Karolinum, 2022. ISSN: 0862-7630.

SOBOTKA, Milan. *Hegelova koncepce společenské praxe a filozofie dějin* In: *Sociologický Časopis*, 1981, vol. 17, No. 5. 503–513.

ZÁBRODSKÁ, Kateřina; KVĚTOŇ, Petr. *Šikana na pracovišti v prostředí českých univerzit: výskyt, formy a organizační souvislosti* In: *Sociologický Časopis*, 2012, vol. 48, No. 4. 641-668.

Internetové zdroje:

ARANCIBIA, María Cristina; MONTECINO, Lésmer. *The construction of anger in comments on the public behavior of members of the social elite in Chile*. *Discourse & Society*, vol. 28, No. 6. Sage Publications, Ltd., 2017. 595-613. ISSN: 0957-9265.

DESMARAIS, Jane. *Preferring not to: The Paradox of Passive Resistance in Herman Melville's "Bartleby"*. *OpenEdition Journals*, 2001. ISSN: 0294-04442.

FORINASH, D. B. Google glass In: *CALICO Journal*, vol. 32, No. 3. 2015. 609-617. ISSN: 2056-9017.

MILLER, Daniel; COSTA, Elisabetta; HAYNES, Nell; MCDONALD, Tom; NICOLESCU, Razvan; SINAN, Jolynna; SPYER, Juliano; VENKATRAMAN, Shriram & WANG, Xinyuan. Does social media make people happier? In: *How the World Changed Social Media*, 193-204. ISBN: 9781910634493.

Deprese In: Vipharm [ONLINE] Dostupné z <<https://vipharm.cz/deprese>> [cit. 27.4.2023].

Sigmund Freud In: Internet Encyclopedia of Philosophy [ONLINE] Dostupné z <<https://iep.utm.edu/freud/>> [cit. 26.3.2023].

Resumé

This thesis bears the title of The concept of man in the digital swarm according to B.-Ch. Han. The aim of this work is to describe how B. Ch. Han understands today's society. He characterizes society using the concepts of positive society and the violence of positivity. The violence of positivity is further projected into the digital space. However, in order to better understand the positive society, the negative society is described by M. Foucault in the first chapter. We then move on to Han's conception of the positive society and the violence of positivity that is typical of this era. In the fourth chapter, we will focus on the digital swarm, describing how social media affects people, how the digital swarm is related to M. Foucault or comparing digital and personal communication.